

MEĐUNACIONALNI INCIDENTI U SRBIJI U 2006. GODINI

DALJE SMIRIVANJE PRED REŠAVANJE STATUSA KOSOVA

Kosovo i međuetnički incidenti u Srbiji

Veza između etničkih odnosa na Kosovu i etničkih incidenata na području pod kontrolom vlade u Beogradu posve je neosporna. Međuetničke incidente u Vojvodini kao izrazito multietničkom delu Srbije u izvesnom smislu je najavio nemački list „Špigl“ već 16. marta 2004. godine, dan pre eskalacije incidenata na Kosovu i njihovog preliivanja na Vojvodinu. Od tog vremena je situacija u vezi sa etnički motivisanim incidentima u Srbiji i posebno u Vojvodini prošla kroz nekoliko faza. Sam proces smirivanja imao je neujednačen ritam i spiralni tok. Opšti trend je karakterisalo smirivanje etničkih tenzija u Vojvodini i u Srbiji posle uključivanja međunarodnih činilaca u rešavanje problema.¹

Predstojeći izbori u Srbiji, zakazani za 21. januar 2007, i, još više, rešavanje statusa Kosova koje će ubrzo uslediti, pozivaju na stalni monitoring ne samo ostvarivanja prava pripadnika nacionalnih manjina u Srbiji nego i na ukupno stanje međunacionalnih odnosa. Do naglog i velikog povećanja broja etničkih incidenata u Srbiji došlo je upravo povodom erupcije nasilja na Kosovu 2004. godine.

U ovom kratkom izveštaju će se pre svega na osnovu podataka iz *press clippinga* prikazati stanje na planu etnički motivisanih incidenata u Srbiji u toku 2006. Odsustvo adekvatne terenske provere na teritoriji cele Srbije rezultat je nedostatka finansijskih resursa. Deo izveštaja koji se odnosi na stanje u Srednjem Banatu je nastao na osnovu terenskog istraživanja, podržanog od strane Pokrajinskog sekretarijata za sport i omladinu. „Tamna brojka“ je izvesno veća od one koja će biti prikazana; no, detaljno istraživanje podrazumevalo bi kombinovanu upotrebu podataka državnih organa, štampe, NGOs i *fieldwork* kakav je rađen 2004. i 2005.

Temeljni nalaz zaključno sa decembrom 2006:

Tokom 2006. godine u Srbiji nastavio se trend opadanja broja i intenziteta međunacionalnih incidenata. Ovaj povoljan trend zapažen je već u 2005. godini, kada je konstatovano smanjenje broja

¹ http://www.cdcs.org.yu/docs/ethnicl_fn.doc, http://www.cdcs.org.yu/docs/ethnic_engl.doc,
http://www.cdcs.org.yu/docs/internat_engl.doc, <http://www.cdcs.org.yu/docs/Ethnic.okt.2005.doc>

incidenata u odnosu na prethodnu, 2004. godinu, u kojoj je došlo do prelivanja etnički motivisanog nasilja sa Kosova deo Republike Srbije koji se nalazi pod kontrolom vlade u Beogradu.

Prethodna eskalacija

U Vojvodini je od početka 2004. godine pa u nekoliko narednih meseci bilo više incidenata na etničkoj osnovi nego za poslednjih sedam godina Miloševićeve vlade (sa izuzetkom epizoda iz avgusta 1995. i vremena NATO bombardovanja) i za tri godine Đinđić-Živkovićeve vlade (2001-2003). Dva glavna paroksizma incidenata na etničkoj osnovi bili su mart 2004. (u vezi sa nasiljem nad Srbima na Kosovu) i septembar iste godine (usled porasta političke “temperature” pred lokalne izbore i pokrajinske izbore u Vojvodini).

Samo za 6 dana, od 17. do 23. marta 2004, policija je u Vojvodini zabeležila više od 40 incidenata sa etničkim osnovom. U ovim nemirima bilo je povređeno 10 policajaca. Neke zajednice, kao slovačka i rusinska, prvi put su bile postale predmetima ugrožavanja. Napadnuti su i devastirani objekti verskih manjina (mošeje u Beogradu i Nišu) koje policija nije htela da štiti. Mase huligana napale su aškalijska naselja Adice i Veliki Rit u Novom Sadu i rasterane su tek upotrebom suzavca. Bilo je masovnog demoliranja u Somboru i Apatinu (prema objavljenim policijskim podacima, u prvoj od pomenutih opština za tih 6 dana je bilo 14 incidenata sa etničkom pozadinom, a u drugoj 13), a sporadičnog gotovo svuda u Vojvodini.

Još pre martovskih događaja 2004. zabeležen je niz etničkih incidenata usmerenih prema pripadnicima različitih manjina.

Reakcije međunarodne zajednice koje su prethodile smirivanju etničkih incidenata

Intervencije Parlamentarne skupštine Saveta Evrope od 3. oktobra 2004., specijalnog izvestioca generalnog sekretara UN 19. oktobra 2004, monitoring OSCE (kraj oktobra 2004) i EU (početak februara 2005), izveštaj generalnog sekretara Saveta Evrope od 16. decembra 2004, poseta visokog komesara OSCE za nacionalne manjine Vojvodini 16. februara 2005, vanredno zasedanje Komisije za Jugoistočnu Evropu Evropskog parlamenta 6. juna 2005, dovele su do pozitivnih promena vezanih kako za broj incidenata tako i za stav organa vlasti prema njima. Tokom 2006. nastavljena je pojačana pažnja međunarodnih organizacija (OSCE, CoE, EU), bilo preko monitoring misija, poseta specijalnih

izvestilaca ili na treće načine.

Samostalna Srbija - legalni i institucionalni okvir zaštite nacionalnih manjina²

Proglašenjem nezavisnosti Crne Gore 3. juna 2006. prestala je da postoji Državna zajednica Srbija i Crna Gora. Vlada Srbije 8. juna 2006. ukida Ministarstvo za ljudska i manjinska prava SCG. Uredbom Vlade Srbije (stupila na snagu 9. juna 2006.)³ osniva se Služba za ljudska i manjinska prava. Imajući u vidu ovu reorganizaciju i, posebno, kapacitete novoosnovane službe, kao i gotovo potpuno odsustvo bilo kakvog rada Saveta Vlade Srbije za nacionalne manjine, na institucionalnoj ravni su smanjene mogućnosti organa uprave da adekvatno reaguju u slučaju neželjenih promena na planu zaštite prava pripadnika nacionalnih manjina.

Zaštita nacionalnih manjina oslabila je i na ravni zakonske regulative u nezavisnoj Srbiji. Prema tumačenju većine pravnih eksperata, prestala je da važi Ustavna povelja i Povelja o ljudskim i manjinskim pravima, što je dovelo do snižavanja nivoa ljudskih prava i stepena njihove zaštite. Neki stručnjaci za ustavno pravo tvrdili su, međutim, da je Srbija iz pravnog poretka državne zajednice nasledila Povelju o ljudskim i manjinskim pravima ali je vlast u Srbiji pokušavala da pronade način kako da eliminiše ovu Povelju iz pravnog poretka Srbije.⁴ Ipak, odredbe ustavnih akata nekadašnje Srbije i Crne Gore koje čuvaju dostignuti nivo ljudskih i manjinskih prava, postale su, prema tvrdnjama nekih eksperata, i bez deklaracije, integralni deo ustavnog sistema samostalne Srbije. Čak i formalno, jer je Narodna skupština Srbije Ustavnu povelju SCG i Povelju o ljudskim i manjinskim pravima i građanskim slobodama SCG usvojila još 27. januara, odnosno 28. februara 2003. godine.⁵ Ipak, prema drugom vladinom zakonskom predlogu - o prestanku važenja zakona SCG, delovi nasledjenih akata koji nisu u skladu sa Ustavom i propisima Srbije neće se ni primenjivati (to se odnosi i na delove Povelje o ljudskim i manjinskim pravima i građanskim slobodama).⁶

---

² Fond za otvoreno društvo iz Beograda priprema u okviru realizacije svog projekta „Monitoring procesa približavanja Srbije Evropskoj Uniji i evropeizacije Srbije“ izdavanje monografije o pravima nacionalnih manjina i položaju Roma koja će sadržavati rezultate istraživanja i analiza koje su izveli Fond za otvoreno društvo, Centar za razvoj civilnog društva i Liga za dekadu Roma. U ovoj monografiji će pored analize legalnog i institucionalnog okvira za ostvarivanje prava nacionalnih manjina, kao i izveštaja o ostvarivanju ovih prava, biti navedeni i razlozi zbog kojih većina nacionalnih saveta nacionalnih manjina (9 od 13) nije mogla da bez rezerve podrži novi ustav Srbije.

³ “Službeni glasnik RS”, broj 49/06

⁴ Danas, 04. 10. 2006.

⁵ Danas, 15. 06. 2006.

⁶ Prema tumačenju dobijenom u Službi za ljudska i manjinska prava Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina (2002.) ostaje na snazi.

Novi Ustav Republike Srbije proglašen je 7. novembra 2006.⁷

Međunacionalni incidenti i reakcije vlasti zabeleženi u medijima tokom 2006.⁸

Januar 2006.- Na Ambasadu Albanije bačena manja eksplozivna naprava, policija reagovala, nema daljih saznanja; Nastavljaju se pozivi na informativne razgovore meštana Beške (opština Inđija), koji su u decembru 2005. potpisali inicijativu za smenu radikalske vlasti u Savetu Mesne zajednice, pri čemu se poseban pritisak vrši na nesrpsko stanovništvo (Hrvate i Mađare); Susret predstavnika iredentističke mađarske organizacije “Pokret 64 županije”, ekstremno desne Srpske radikalne stranke i Demokratske zajednice vojvođanskih Mađara u Novom Bečeju; Nacionalistički grafiti u Novom Sadu - policija je podnela krivičnu prijavu za izazivanje nacionalne, rasne i verske mržnje i netrpeljivosti; Fizički napad na dvojicu diplomata hrvatske ambasade u Beogradu, napadači privedeni, bez daljih saznanja; U Zrenjaninu razbijena stakla na mađarskom KUD “Petefi”, policija traga za počiniocima.

Februar 2006.- Distribuirani udžbenici iz mađarskog jezika sa neprimerenim nacionalističkim sadržajima, povučeni nakon intervencije Pokrajinskog sekretara za obrazovanje i kulturu Vojvodine; Anonimne pretnje smrću novinarima redakcije “Hrvatske riječi”, jedinog nedeljnika na hrvatskom jeziku, bez saopštenja policije; Rasistički i antisemitski grafiti na spomen logoru u Nišu, bez saopštenja policije; U Vrbasu promocija antisemitske knjige, na kojoj učestvuje i član opštinskog veća (organ lokalne samouprave) zadužen za kulturu.

Mart 2006.- U banatskom selu Srpski Itebej ispisani kukasti krstovi na kućama, policija izdala saopštenje; U Novoj Crnji fizički napadnuta trojica mladića mađarske nacionalnosti, bez saopštenja policije; Lokalna vlast u Rumi imenovala za sekretara jedne mesne zajednice čoveka, protiv kojeg je bio vođen postupak za progon hrvatskog stanovništva u toj opštini tokom 1992, posle reagovanja brojnih stranaka i NVO odluka o imenovanju je poništena; Predsednik SO Vrbas (iz Srpske radikalne stranke), inače i predsednik Saveta za međunacionalne odnose opštine Vrbas, pojavio se na javnom skupu u majici JSO (deo Miloševićeve tajne policije čiji su pripadnici ubili predsednika Vlade Srbije

---

⁷ Vid. fusnotu broj 2.

⁸ Ovaj izveštaj ne obuhvata incidente usmerene prema Romima kao nacionalnoj manjini. Incidenata usmerenih prema Romima ima u značajnom broju i njihovim monitoringom se bavi više organizacija. Treba pomenuti da je Srbija jedna od učesnica Dekade inkluzije Roma (2005-2015) i da je Vlada Srbije izradila posebne Akcione planove za unapređivanje položaja Roma. No, ključni razlog zbog kojeg se incidenti prema Romima ovde ne pominju jeste što oni ne predstavljaju srbijansku specifičnost već evropsku i naročito istočno- evropsku pojavu: treba možda podsetiti da je cilj ovog izveštaja da pokaže stanje na planu etnički motivisanih incidenata u Srbiji pred januarske izbore 2007. i pred rešavanje statusa Kosova.

2003); U Petrovaradinu osvanuli grafiti protiv Mađara, Hrvata, manjina, bez saopštenja policije; U Bačkom Gradištu ispisani nacistički grafiti, policija izdala saopštenje; Čelnici tri političke stranke vojvođanskih Mađara su imajući u vidu i ovde relevantan kontekst zatražili od specijalnog izaslanika UN za status Kosova Martija Ahtisarija podršku za autonomiju etničkih Mađara u Vojvodini.

April 2006.- U delu Subotice građani organizovali civilne straže tokom noći zbog učestalih krađa, provala i razbojništva (prema podacima Saveza vojvođanskih Mađara za desetak dana 120 građana je ovoj stranci prijavilo provale), policija iznosi podatak da su u ovoj godini zabeležena 104 krivična dela manje nego u prvom tromesečju prošle godine; U Bajmoku (opština Subotica) ispisani grafiti “uvredljive sadržine”, policija podnela krivičnu prijavu za izazivanje nacionalne, rasne i verske mržnje; Nakon odluke Vlade Srbije o uvođenju privremenih mera u opštini Novi Pazar, eksplodirale tri bombe, bez saopštenja policije; Oštećenje nadgrobnih spomenika na slovačkom groblju u Dobanovcima u dva navrata, bez saopštenja policije; U Subotici policija podnela krivičnu prijavu po članu 134. protiv osobe, koja je lažno prijavila napad na nacionalnoj osnovi; U dva banatska sela ispisane poruke “Smrt Mađarima”, oglasila se lokalna samouprava u Zrenjaninu, ali ne i policija;

Maj 2006.- nisu zabeleženi incidenti na etničkoj osnovi

Juni 2006.- U Subotici maloletnici delili ulaznice za zabavu sa znakom “Mađari stop”, podneta krivična prijava za izazivanje nacionalne, rasne i verske mržnje i netrpeljivosti; Pretnje Slovacima na utakmici u Bačkom Petrovcu, nije sankcionisano; U Vršcu grafiti nacionalističke sadržine; Vehabije (radikalna islamistička grupa) i navijači fudbalskog kluba “Novi Pazar” sprečili održavanje koncerta Balkanike u Novom Pazaru, podneta krivična prijava protiv jednog lica za izazivanje nacionalne, rasne i verske mržnje i netrpeljivosti; Radikalski poslanik vređao sa skupštinske govornice ministarku I. Dulić-Marković, nazivajući je “ustašom”, što nije sankcionisano; na Internetu se pojavila pesma, koja otvoreno veliča genocid u Srebrenici i poziva na dalje istrebljenje bošnjačkog naroda, prijava Fonda za humanitarno pravo; Odbijena inicijativa Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini i Hrvatskog kulturno-prosvjetnog društva iz Vrbasa (na vlasti je SRS) da se na opštinskom radiju emituje emisija na hrvatskom; Oskrnjavljeno 10 spomenika na katoličkom groblju u Temerinu, bez saopštenja MUP-a; U Pirotu napad na kuću hrvatskih državljana, bez daljih informacija; Nekoliko stotina Albanaca zatražilo je na protestnom skupu u Preševu, pod nazivom “Stop diskriminaciji i marginalizaciji Albanaca u Preševskoj dolini”, regionalnu samoupravu za tri opštine juga Srbije; Odbor za bezbednost Skupštine Srbije usvojio izveštaj BIA o bezbednosnoj situaciji u kome se kaže da je “bezbednosna situacija u Srbiji stabilna, uprkos...pojačanim bezbednosnim rizicima, pre svega na Kosovu i Metohiji, Jugu

Srbije, Raškoj oblasti i Vojvodini,.... gde ekstremisti iz redova nacionalnih manjina zloupotrebljavaju aktuelne političke procese...kako bi prikriveno kroz nove inicijative ostvarili separatističke zahteve”; Sandžačka demokratska partija (SDP) uputila protest Ministarstvu pravde, jer su u zatvoru u Nišu pretučeni zatvorenici bošnjačke nacionalnosti.

Juli 2006. - Nepoznate osobe su uništile opremu na predajniku RTV Preševo; U Somboru prebojena ploča s natpisom Hrvatskog kulturno-umjetničkog društva “Vladimir Nazor”; Opštinski odbor SRS u Kuli izdao saopštenje u kome za neuspeh svog kandidata na izborima za predsednika opštine optužio „nekih 17% nacionalistički nastrojenih Rusina i Mađara, koji određuju predsednika opštine Kula“, bez reakcije organa vlasti; Kamenovanje Katoličke crkve u Smederevu, četvrti put za godinu dana, počinioci prethodnog kamenovanja otkriveni; U Nišu napadnuti aktivisti NVO, koji su izvodili akciju povodom godišnjice masakra u Srebrenici, napadači privedeni, bez saopštenja policije; Antisrpski grafiti u Senti; Poslanik SRS i predsednik SO Leskovac u lokalnom parlamentu nazvao ministarku I. Dulić- Marković “ustašom”, bez reakcije organa vlasti, politička stranka G 17+ podnela krivičnu prijavu; Tuča u Medveđi između mladih Srba i Albanaca, “pomirili se uz posredovanje OEBS-a i lokalnih vlasti”;

August 2006.- Okružno tužilaštvo u Leskovcu odbacilo je krivičnu prijavu potpredsednice Vlade Dulić-Marković protiv predsednika SO Leskovac, jer “nije učinjeno krivično delo izazivanja nacionalne i verske mržnje i netrpeljivosti”; Ministar vera u Vladi Srbije izjavio da se Crnogorska pravoslavna crkva ne može registrovati u Srbiji niti graditi objekte na njenoj teritoriji, takođe je proizvoljno podigao zakonski cenzus sa 75 na 100 građana potrebnih za registrovanje verske zajednice; Okružno javno tužilaštvo u Beogradu odbacilo krivičnu prijavu G 17+ protiv republičkog poslanika SRS za izazivanja nacionalne, rasne i verske mržnje i netrpeljivosti; Policija u Novom Sadu zbog prijave episkopa SPC da se radi o satanističkoj manifestaciji prekinula performans italijanskih umetnika; Policija na putu kod Gornjeg Milanovca zaustavila vozilo sandžačkog muftije i 95 minuta vršila pretres vozila bez razloga; U Beogradu zbog jevrejskog porekla napadnut izraelski državljanin, počinitelj se prijavio policiji.

Septembar 2006.- Novosadska policija saopštila da traga za nepoznatim osobama koje su na Rimokatoličkoj crkvi u Bačkoj Palanci u periodu od 5. avgusta do 5. septembra ispisivali grafite “uvredljive sadržine na nacionalnoj osnovi”; Dekan Fakulteta za islamske studije u Novom Pazaru optužio aktiviste koalicije Lista za Sandžak da su tokom predizbornog mitinga oštetili prostorije Islamske zajednice, policija potvrdila navode; Tokom vanrednih lokalnih izbora u Novom Pazaru

ubijen kandidat za odbornika Koalicije Lista za Sandžak, uhapšen član SDP; U beogradskom tabloidu pojavljuju se dva teksta protiv potpredsednice Vlade zbog njenog hrvatskog porekla, pokrenut pretkrivični postupak, javni tužilac odbio zahtev Ministarstva kulture da reaguje; Bošnjačko nacionalno vijeće (BNV) prekinulo saradnju sa Islamskom zajednicom Sandžaka, zbog “njenog mešanja u politički život u Novom Pazaru” i prozvalo SDP zbog štetnog političkog delovanja; U Novom Pazaru pucano na kuću aktiviste SDP.

Oktobar 2006.- Radio-televizija Vojvodine odustala od tužbe koju je pre dve godine protiv urednice i producenta emisije na hrvatskom jeziku “Tragom hrvatskim” podigla zbog navodnog govora mržnje; U opštini Vrbas, u kojoj su u službenoj upotrebi srpski, mađarski i rusinski jezik, pojavile se nove table sa nazivima ulica samo na srpskom jeziku i ćirilicom pismu; U Čačku na fudbalskoj utakmici rasističko divljanje navijača upereno protiv tamnoputog igrača, policija reagovala, podneta prijava zbog izazivanja nacionalne, rasne i verske mržnje i netrpeljivosti; U Beogradu na fudbalskoj utakmici između beogradskog i novopazarskog kluba navijači uzvikivali „Nož, žica, Srebrenica“ i „Srbija Srbima, napolje sa Turcima“, policija reagovala, podneta prijava zbog izazivanja nacionalne, rasne i verske mržnje i netrpeljivosti; Novosadska policija saopštila da je zbog ispisivanja grafita “neprimerene sadržine” podnela prijavu protiv N. N. lica zbog izazivanja nacionalne, rasne i verske mržnje i netrpeljivosti; U Nišu dve osobe vređale i pretile vernicima u džamiji, urinirajući na ulazna vrata džamije i u njenu unutrašnjost, policija reagovala; U Novom Sadu teče proces protiv 18 pripadnika neonacističke organizacije Nacionalni stroj, istovremeno iz štampe izlazi i u javnosti se reklamira knjiga “Slučaj Nacionalni stroj”, čiji je autor prvooptuženi u tom procesu; Anti-albanski protest u Beogradu, uvredljive poruke na račun Albanaca, nevladinih organizacija i političkih partija koje se zalažu za bojkot referenduma, bez reakcije organa vlasti; U više navrata oštećuje se katedrala sv. Terezije Avilske u Subotici, bez saopštenja policije; Maltretiranje trojice Albanaca na benzinskoj pumpi u blizini Novog Sada, policija reagovala, okružno javno tužilaštvo podnelo krivičnu prijavu protiv nepoznatih lica za izazivanje nacionalne, rasne i verske mržnje i netrpeljivosti;

Novembar 2006.- Okružno javno tužilaštvo u Novom Sadu podnelo je zahtev za sprovođenje istrage protiv jednog lica iz Bečeja, zbog sumnje da je izazivalo nacionalnu, rasnu i versku mržnju i netrpeljivost; Nacionalistički grafiti u Vrbasu, policija privela dva lica i podnela prijavu zbog izazivanja nacionalne, rasne i verske mržnje i netrpeljivosti; Oružani sukob u Arab-džamiji u Novom Pazaru između vernika i vehabija- islamskih ekstremista, policija podnela krivične i prekršajne prijave; Neonacistički grafiti na Telepu (deo Novog sada nastanjen etničkim Mađarima), u policiji novinarima

nisu mogli da kažu da li se vodi istraga; Oštećena katolička crkva u Kaću i ispisani nacionalistički grafiti u Futogu (opština Novi Sad), policija izdala saopštenje; Govor mržnje na konferenciji za štampu SRS u Somboru usmeren protiv Ivane Dulić- Marković zbog njenog porekla; Bačena bomba na kuću aktiviste SDA u Novom Pazaru, bez saopštenja policije, osumnjičeni priveden; Aktivisti profašističkog Nacionalnog stroja delili po Nišu proglas u kome dominiraju poruke “Srbija Srbima”, “Srbin za Srbina”, bez reakcije policije.

Decembar 2006 – nulta tačka za merenje budućih promena?

Nesporno je da je posle intervencije međunarodnih organizacija (EU, Saveta Evrope i OEBS) ne samo veoma opao broj etnički motivisanih incidenata u Srbiji, nego i da je policija počela da podnosi krivične prijave, a vidljivo je da i pravosudni organi rade svoj posao znatno ažurnije nego 2003. i 2004. godine. S druge strane, MUP i dalje ne izdaje pravovremeno zvanična saopštenja o incidentima sa etničkom pozadinom, što umanjuje osećaj sigurnosti u manjinskim zajednicama i ostavlja prostor za manipulaciju. Takođe, tokom ove godine izostala je decentralizacija MUP-a, kako u ustavnom rešenju tako i u Zakonu o policiji. Pravosudni organi i dalje ne reaguju uvek, a i kada donesu presude, one su isuviše blage. Policija i tužilaštvo ne izlaze u javnost sa zvaničnim podacima o broju incidenata na etničkoj osnovi.⁹ Ne postoji komunikacija između nadležnih državnih institucija na temu broja međunacionalnih incidenata.

Broj incidenata opada¹⁰, a njihova struktura pokazuje opadanje udela fizičkih napada, mada se grafiti i natpisi sa nacionalističkom sadržinom, kao i oštećenja nadgrobnih spomenika, još uvek javljaju. Terenski nalazi ukazuju na sve češće oštećivanje tabli sa tradicionalnim nazivima mesta u Vojvodini, koja se ne registruju u medijima. Lokalne samouprave različito reaguju na pojavu oštećenja ovih tabli. Neke (npr. zrenjaninska) odmah reaguju javnom osudom i dovode ih u prvobitno stanje dok druge (npr. novocrnjanska), ne reagujući na oštećenje ili vandalsko uklanjanje, *de facto* izbacuju višejezične table iz upotrebe.

Kada je o Vojvodini reč, i dalje je primetan trend geografskog pomeranje incidenata, doduše sve malobrojnijih, sa severnog dela Vojvodine na njen centralni deo, koji je izložen brzom procesu

⁹ Podaci dobijeni od tužilaštava i sudova za krivično delo izazivanja nacionalne i rasne mržnje za 2004. i 2005. godinu mogu se naći u YIHR, *Implementation of Transitional Laws in Serbia* 2006, Beograd.

¹⁰ Podaci o broju etnički motivisanih incidenata u pojedinim razdobljima u znatnoj su meri različiti; navođenje međusobno veoma različitih podataka nekadašnjeg Ministarstva za ljudska i manjinska prava, MUP, Pokrajinskog sekretarijata za propise, upravu i nacionalne manjine Vojvodine, skupštinskih odbora za bezbednost ili iz izveštaja NGO poput Human Rights Watch potpuno bi zbunilo čitaoca. Pregled broja incidenata može se naći na web adresama iz fusnote 1.

etničke homogenizacije stanovništva. Inače, južna trećina Vojvodine (Srem i Južni Banat) skoro da je postala nacionalno homogena, a uskoro bi ista sudbina mogla zadesiti i Južnu Bačku i Srednji Banat.

Osnov za tenzije na nacionalnoj osnovi stvara i spor srpske, crnogorske i makedonske pravoslavne crkve. Rumunska pravoslavna crkva nije priznata ni novim Zakonom o crkvama i verskim zajednicama (usvojen aprila 2006.), što je u praksi i do sada bio slučaj. Republika Rumunija je i pored spora između srpske i rumunske crkve i otvorenog pitanja etničkog sastava stanovništva Istočne Srbije¹¹ blokirala inicijativu moldavskih i litvanskih poslanika u Parlamentarnoj skupštini Saveta Evrope da se Srbija stavi pod monitoring.

Jedna od pojava za koju različita ranija terenska iskustva upućuju da je neposredno povezana sa etničkim incidentima jeste podvojenost mladih po etničkoj osnovi u nacionalno mešovitim sredinama. Između etnički raznorodne omladine postoji visoka međuetnička distanca, "življenje paralelnih života". Ovaj nalaz, nije suvišno ponoviti, korespondira i sa činjenicom da su mladi ljudi akteri najvećeg broja (oko devet desetina) međunacionalnih incidenata.

Unutarbošnjačke tenzije u Sandžaku, infrastrukturno najnerazvijenijem područje Srbije, narastaju od aprila 2006. Državni organi u sporovima između bošnjačkih partija, Islamske zajednice i Bošnjačkog nacionalnog vijeća ne nastupaju nepristrasno.

Često prisutna pojava svođenja hrvatstva na "ustaštvo" za govornicom Skupštine Srbije, nekim lokalnim parlamentima i tabloidima u 2006. godini, i pored deklarativne osude u najvećem delu političke javnosti, ostaje nesankcionisana od strane pravosudnih organa.

Posmatrana prema vrsti incidenata, njihova struktura na osnovu prikazane građe pokazuje govor mržnje u 17 slučajeva, grafite u 15, fizički napadi imaju frekvenciju 11, oštećenje crkava i grobalja 6, oštećenje imovine 6, pretnje smrću 2.

Posmatrano prema nacionalnosti oštećenih, među njima je 12 Mađara, a ostale frekvencije su: Hrvati 12, Albanci 5, Bošnjaci 5, Jevreji 3, Slovaci 2, Rusini 1, Crnogorci 1. U unutarbošnjačkim sukobima bilo je 7 žrtava, od toga u vreme vanrednih lokalnih izbora u Novom Pazaru u septembru 2006. njih 4.

Prikazana građa pokazuje da je policija reagovala u 24 slučaja, a da nije reagovala u 20 slučajeva. Tužilaštva su propustila da reaguju u 4 slučaja.

Incidenata i dalje ima najviše u Vojvodini (33, od toga najviše u Novom Sadu - 9, i u Subotici - 6).

---

¹¹ Broj etničkih Vlaha u Istočnoj Srbiji varira, u zavisnosti od konkretnog cenzusa stanovništva, između 1500 i 100 000. Na poslednjem cenzusu (2002) registrovano ih je dva puta više nego na prethodnom.

U Novom Pazaru je zabeleženo 7¹², u Beogradu takođe 7, na jugu Srbije nastanjenom Albancima -3, a u ostalom delu Srbije još 9.

Uopšte uzev, incidenti su tokom 2006, kao i u prethodne dve godine bili periodično fokusirani u Vojvodini pre svega na Mađare i Hrvate, a u Srbiji na Albance i Bošnjake. Upadljivo je oživljavanje i intenziviranje govora mržnje prema Hrvatima od strane Srpske radikalne stranke. Visoki funkcioneri SRS su kao “ustaše” prozivali ne samo pripadnike hrvatske manjine već i političke neistomišljenike i to na sednicama Narodne skupštine Srbije i u brojnim medijskim nastupima.

Propuštena je prilika da se novim Zakonom o crkvama i verskim zajednicama legalizuje rad Rumunske pravoslavne crkve. I pored apela rumunskog predsednika položaj ove crkve ni do danas nije zakonski regulisan. Pažnje vredna činjenica je da, za razliku od Vlade Srbije, Izvršno veće Vojvodine već godinama unazad pruža finansijsku podršku RPC, tretirajući je kao tradicionalnu crkvu na teritoriji Vojvodine.

Različiti naponi državnih organa Republike Srbije (i posebno opsežne akcije Izvršnog Veća Vojvodine) na razvijanju međunacionalnog poverenja zaslužuju poseban izveštaj i posebnu analizu, bez koje slika ne može biti potpuna. Ovakva analiza morala bi, kao i kada su sami incidenti u pitanju, da kombinuje korišćenje zvaničnih podataka sa aktivnim prikupljanjem informacija na terenu. Zvanični podaci i pisanje štampe nekada govore više o željenom i nameravanom nego o ostvarenom. I pored napora da se poveća udeo pripadnika nacionalnih manjina u posebno senzitivnim službama (policija, tužilaštva, sudovi), čak i u opštinama u kojima manjinski živalj predstavlja 80-90% ukupnog stanovništva (npr. Kanjiža, Senta) gotovo da nema službenika koji govore jezikom većine stanovnika lokalne zajednice. Ovo je posebno izrazito u dve južne opštine (Preševo i Bujanovac) u kojima etnički Albanci čine većinu stanovništva.

Ključna preporuka u vezi sa odnosom prema međunacionalnim incidentima u Srbiji, posebno aktualizovana pred izbore i rešavanje statusa Kosova, ista je kao i pre godinu dana: Preko je potrebno da organizacije međunarodne zajednice nastave da pažljivo posmatraju ostvarivanje prava pripadnika nacionalnih manjina. S obzirom na iskustva iz marta 2004. godine kada se talas etnički motivisanog nasilja prelio sa Kosova na Beograd, Niš i Vojvodinu, ova pažnja međunarodnih organizacija može da u neposredno nailazećem razdoblju ima neprocenjiv značaj.

18. decembar 2006.

---

¹² Ponovo treba obratiti pažnju na unutarbošnjačke incidente.